

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проєкту Закону України «Про судово - експертну діяльність»

1. Обґрунтування необхідності прийняття законопроєкту

На стадії реформування судової системи в Україні та курсу нашої держави до євроінтеграції, українське законодавство потребує прийняття нового Закону про судово-експертну діяльність.

Судова експертиза є однією із складових судової системи, однак до сьогоднішнього дня в судових експертів не налагоджена система самоврядування, тому така ситуація потребує виправлення та є неприйнятною, враховуючи специфіку роботи судових експертів та необхідність забезпечення незалежності судової системи.

В судовому процесі на стадії досудового розслідування важливу роль відіграє судовий експерт, від результатів експертизи залежить доля людини та встановлення істини.

На сьогоднішній день в державі функціонує 7 відомчих державних судово-експертних установ (Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства оборони України, Державної прикордонної служби України та Державного бюро розслідувань), тобто, у кожному Міністерстві чи відомстві є своя «кишенькова» експертна служба. А це більше 40 юридичних осіб, які потребують значного фінансування. Відповідно у кожній відомчій установі свої експертно-кваліфікаційні комісії, свої навчально-наукові бази, свої програми підготовки експертів, свої облікові бази, реєстри, свої розроблені методики, свої відомчі інструкції, які регламентують процес проведення судових експертиз. І як результат на стадії судового розгляду перед суддею у наявності три (а були випадки й п'ять) документа з різних відомчих установ і з різними по суті висновками. І всі вони виконані з дотриманням методик та наукових рекомендацій, відомчих інструкцій.

Загальна кількість судових експертів в Україні налічує близько 8000 осіб, з яких до державних судово – експертних установ входить близько 7500 осіб, третина з якої становить адміністративно-управлінський корпус та близько 500 осіб є приватними судовими експертами, що переважно забезпечують потреби сторони захисту та фізичних осіб у проведенні експертних досліджень.

Європейський суд з прав людини наголошує, що однією з проблем, яка призводить до порушення розумного строку розгляду судової справи, є надмірна тривалість проведення судових експертиз. Існує невинуватана значна завантаженість судових експертів за певними актуальними напрямками досліджень саме в державних експертних установах. Експерти, які саме виконують експертизи в державних установах, не задоволені порядком організації та оплати праці.

Протягом останнього десятиліття стрімко розвивається професійна діяльність експертів, що не є працівниками державних експертних установ,

створюються приватні компанії, які об'єднали в собі експертів та фахівців з відповідних галузей знань.

Наразі існує необхідність у створенні самоврядної організації, що здійснюватиме представництво професійних інтересів приватних судових експертів в органах державної влади, судах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях, а також захист професійних інтересів судових експертів чи то державних, чи приватних, інформування професійної спільноти про практику та проблемні питання судової експертизи, сприятиме підвищенню професійного рівня судових експертів, тощо.

На сьогодні не визначено державного органу, відповідального за формування державної політики у сфері судово-експертної діяльності. У зв'язку з цим, визначення такого державного органу та його повноважень, створення єдиних підходів до підготовки кадрів для всіх суб'єктів судово-експертної діяльності та підвищення їх кваліфікації, контролю за їх діяльністю є ще одним завданням, яке необхідно врегулювати у сфері судової експертизи.

Слід також зазначити, що не всі відомчі експертні установи йдуть в одну ногу з Європейською мережею судово-експертних установ (ENFSI), переймають та застосовують у своїй діяльності передовий європейський досвід.

Саме тому й цими факторами обґрунтовується створення Національної експертної служби України. Крім того, це відповідатиме Концепції розвитку європейської судової експертизи в частині необхідності визначення єдиного контактного центру для поширення інформації стосовно заходів, розроблених для впровадження концепції розвитку європейської судової експертизи.

В процесі вибору стратегії реформи судово-експертної діяльності проводились обговорення з представниками експертної спільноти державних та приватних установ, які здійснюють судово-експертну діяльність, представників слідчих підрозділів (МВС, СБУ, НАБУ, ДБР), органів судової влади, адвокатури та адвокатської діяльності. Розробником враховано практичний досвід та проблемні питання, які існують між замовником та виконавцем судової експертизи, порядком організації та термінами проведення. Також вивчався та був врахований міжнародний досвід в частині судово-експертної діяльності.

Було отримано пропозиції та зауваження, зокрема, від Інституту держави та права імені В.М. Корецького НАН України, Інституту законодавства Верховної Ради України (зараз Дослідницька служба Верховної Ради України), Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого та які враховані в проєкті.

2. Мета законопроекту

Метою розробки проєкту Закону України «Про судово-експертну діяльність» є оптимізація структури суб'єктів судово-експертної діяльності, створення нової, сучасної моделі - єдиної державної установи експертного забезпечення правосуддя та удосконалення нормативно-правової основи, а також:

- забезпечення принципів законності, незалежності, об'єктивності і повноти дослідження;
- підвищення оплати праці експертам в межах існуючого бюджету за рахунок оптимізації кадрів;
- відповідність проведення досліджень Європейським стандартам – ISO та акредитація лабораторій;
- членство в Європейській організації експертних установ INFISI;
- єдина центральна кваліфікаційна комісія;
- єдиний центр підготовки судових експертів;
- об'єднання всіх баз даних в єдину систему;
- створення моделі забезпечення проведення досліджень для сторони захисту за рахунок приватних судових експертів по системі COWORKING (забезпечення приватних судових експертів роботою у відповідності загальним стандартам та зняття проблематики призначення судових експертиз замовником, термінів виконання);
- нівелювання корупційних проявів та тиску зі сторони відомчих керівників;
- діджиталізація процесу дослідження та його результатів;
- забезпечити гідними умовами праці, оплати праці, організації професійної підготовки експертів. Притримуватись принципу, що експерт, не залежно державний чи приватний – це основа судово-експертної діяльності, а інвестиція в його умови праці це краща запорука успішного та швидкого результату дослідження.

3. Загальна характеристика та основні положення законопроекту

Законопроектом визначаються складові, які є основою судово-експертної діяльності в Україні. Чинний Закон України «Про судову експертизу» було прийнято 25 лютого 1994 року. Практика застосування цього Закону підтвердила необхідність та важливість такого основоположного правового регулятора відносин у сфері судово-експертної діяльності.

Проте, сформульовані в зазначеному Законі норми потребують не лише вдосконалення та уточнення, а й формування нової парадигми принципів роботи судових експертів. Перш за все це стосується статей, які закріплюють основні засади здійснення судово-експертної діяльності, визначають статус судових експертів та забезпечують їх самоврядування.

Проектом Закону пропонується вдосконалити регулювання судово-експертної діяльності на законодавчому рівні, з метою створення умов для належного та ефективного експертного забезпечення правосуддя, зокрема, пов'язаних з проведенням судової реформи.

4 Стан нормативно-правової бази у зазначеній сфері правового регулювання

Порушені у законопроекті питання є предметом регулювання Кримінального процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України, Господарського процесуального кодексу України, Закону України «Про наукову і науково-технічну експертизу».

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація положень Закону не потребує додаткових витрат з Державного бюджету України і надає можливість створення моделі підвищення оплати праці експертам за рахунок оптимізації кадрів суб'єктів судово-експертної діяльності.

6. Обґрунтування очікуваних соціально-економічних, правових та інших наслідків застосування законопроекту після його прийняття

Прийняття Закону дозволить:

- діджиталізувати процес дослідження та його результати;
- об'єднати всі бази даних в єдину систему;
- нівелювати корупційні прояви та тиск зі сторони відомчих керівників;
- забезпечити системний підхід до організації діяльності усіх суб'єктів цієї сфери;
- визначити правовий статус та межі повноважень суб'єктів судово-експертної діяльності;
- врегулювати питання самоврядування судових експертів.

Народний депутат України

Максим ПАВЛЮК

